

Vavrinchik Regina. Peculiarities of the Performative Speech Acts Usage in Biblical Sermons. The article discusses the role of performative speech acts in such a genre of religious and theological discourse as preaching. Among the varieties of sermons, acknowledged by modern scholars the Biblical type has been chosen for analysis as the one being displayed in all known classifications of the discourse genre in question. Primarily, the communicative nature of Biblical sermons has been clarified. Further analysis allowed allocating the performative speech acts used by the producers of protestant sermons in English to three main types of illocutionary speech acts – contactive-regulatory, declarative-expressive and directive. The discursive situations in which each of these three is actualized have been reflected on. Among them the situations of guiding and directing parishioners' attention proves to be the most frequent in sermons. Furthermore, on the basis of language material specific means of expressing performativity were characterized. The initiated study is a contribution to such a branch of linguistics as theolinguistics.

Key words: sermon, pastor, speech act, performative, illocution, situation.

Стаття надійшла до редколегії
16.01.2015 р.

УДК 811.111'373:159.942

Анна Вербицька

Лінгвістичні аспекти дослідження дистресу

У статті систематизовано основні підходи до дослідження дистресу в лінгвістичних доробках зарубіжних та українських учених. Підсумовано результати досліджень дистресу з позиції когнітивної семантики, когнітивної лінгвістики, лексикографії, лінгвокультурології, дискурсології. Викладено результати застосування сценарійного підходу до аналізу емоційного концепту DISTRESS. Виокремлено ознаки, за якими дистрес якісно відрізняється від інших емоцій: його активна та вольова природа, зв'язок мисленевих процесів і причин виникнення емоції. Схарактеризовано погляди лінгвістів на базовий чи похідний характер дистресу. Установлено наявність образно-ціннісних характеристик концепту DISTRESS, а також результати проведення аналізу концептуальної метафори на основі релігійних текстів. Емоцію досліджено на матеріалі російськомовних, україномовних, англійськомовних, німецькомовних джерел і мови івриту. Виявлено типи дискурсів, у яких реалізуються лінгвокогнітивні характеристики дистресу, а саме медичний, релігійний, медіа-дискурс. Обґрунтовано когнітивно-комунікативний підхід для аналізу емоції горя-страждання (дистресу) в англійськомовному медіа-дискурсі.

Ключові слова: дистрес/distress, емоція, когніція, сценарійний підхід, дискурсивний підхід, метафоричний підхід.

Постановка наукової проблеми та її значення. Складність дослідження емоцій як об'єкта засвідчує велике розмаїття класифікацій і підходів до їх вивчення в психології, медицині, лінгвістиці. У роботах із лінгвістичної проблематики звернено увагу на функціонування емоцій у різних типах дискурсу, адже вони забезпечують його цілісність. Лінгвістичні розвідки встановили, що емоційна та раціональна інформація конструюють комунікативну єдність, а в медіа-дискурсі, що становить для нас науковий інтерес, інформативність і сугестивність (когніція + емоція) – основні його маркери. У фокусі цього дослідження – емоція горя-страждання (дистрес), що в англійській мові номінується лексею *distress*. Дистрес належить до групи базових емоцій, а отже має фізіологічний вияв і мовну репрезентацію.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Учені розширюють сферу застосування набутих знань із психології, нейролінгвістики, комп'ютерної лінгвістики й впроваджують методи досліджень у сферу когнітивної лінгвістики. Їхні наукові доробки чітко встановили, що емоції нероздільні з мовленнєво-мисленнєвими процесами. Кореляцію когніції та емоції досліджують у межах лінгвістичної теорії емоцій (Р. Екман, З. Ковечес, А. Вьєрзбічка, О. Є. Філімонова, В. І. Шаховський та ін.). Спостерігається тенденція до дослідження емоцій із застосуванням методу критичного аналізу дискурсу (КАД) / дискурс-аналізу / дискурсивного аналізу, який розробили такі лінгвісти: Т. van Dijk, Р. Wodak, N. Fairclough, J. Potter. Так, актуалізація дистресу висвітлена в результатах дискурсивних практик

зарубіжних учених (Sarah Collins and others, Eugenie Georgaca, Philip King). Зацікавлення евалюативним потенціалом емоцій у медіа-дискурсі відобразилось у низці наукових доробків (А. Tolson, 1988; М. Bednarek, 2006; М. D. E. Meyer, А. М. Fallah & М. М. Wood, 2011), де серед емоцій також виокремлено дистрес (*mental distress*).

Мета статті – проаналізувати лінгвістичні аспекти вивчення дистресу; **завдання** дослідження – систематизувати підходи до вивчення дистресу та визначити пріоритетний для вивчення емоції в англomовному медіа-дискурсі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дистрес виокремила група психологів (S. Tomkins, N. Frijda, С. Izard) як одну з десяти фундаментальних емоцій, закладених уродженими нейронними програмами, які заряджають енергією і кожна з яких – самостійний мотиваційний процес, що впливає на когнітивну сферу і на поведінку людини [3, с. 41, 93]. З лінгвістичного погляду, В. І. Шаховський зазначає, що емоції включені в структуру свідомості та мислення, поєднані з когнітивними процесами та ментальним стилем мовної особистості (*mental style*), конституюються соціокультурними параметрами, концептуалізуються у свідомості автора й читача та вербалізуються в процесі мовленнєвої діяльності [7]. Розглядаємо дистрес як уніфікований термін на позначення базової емоції, яка номінується в англійській мові лексемою *distress*, в українській мові має гібридний характер горя-страждання, фізіологічно виражена, закладена у свідомості носіїв мови й реалізується в мовленні. Емоція – біологічний, психофізіологічний, культурний, соціальний, комунікативний феномен, лінгвістичне дослідження якого вимагає комбінування різних аспектів: смислового / сценарійного, метафоричного, лінгвокультурного, лексикографічного, психолінгвістичного, дискурсивного аспектів.

Смисловий / сценарійний / ситуаційний підхід широкоживаний для дослідження емоційних концептів. Започаткований А. Вежбицькою та Л. Н. Іорданською, смисловий підхід ґрунтується на вивченні емоцій через прототипні сценарії, які включають саму емоцію, причину її виникнення і наслідки (вираження). Модель прототипної ситуації визначається як когнітивна структура високого ступеня абстрактності та включає набір семантичних компонентів, типових для ситуації [6, с. 111]. А. Вежбицька здійснила категоризацію всіх емоційних концептів згідно з критерієм темпоральності їх прототипних сценаріїв: 1) ЕК, що позначають реальні події (минулий і теперішній часи); 2) ЕК, що позначають гіпотетичні події (майбутній час). Дистрес (*distress*), згідно з теорією А. Вежбицької, належить до першої категорії поряд із такими емоціями, як *sadness, unhappiness, sorrow, grief, and despair*, однак якісно відрізняється від них за такими ознаками: 1) спрямованістю на події, що відбуваються в цей момент (*the present orientation*): «*something bad is happening NOW*» – *distress VS. «something bad happened»* – *sadness*; 2) особистісним ставленням до ситуації (*personal concern*): «*something bad is happening TO ME*»; 3) активним та менш упокореним ставленням (*active and less resigned attitude*): «*I don't want this to be happening to me*»; 4) твердим рішенням діяти (*call for help*): «*because of this I want to do something*». Розгортання прототипного когнітивного сценарію ЕК DISTRESS виявляє такі значення:

1. Distressed (X was distressed);
2. (a) X *felt* something because X *thought* something;
3. (b) sometimes a person *thinks*;
4. (c) something bad is happening to me now;
5. (d) I *don't want* this to be happening;
6. (e) because of this I *want* to do something if I can;
7. (f) I *don't know* what I can do;
8. (g) I *want* someone *to do* something;
9. (h) when this person *thinks* this person *feels* something bad;
10. (i) X *felt* something like this;
11. (j) because X *thought* something like this [виділення жирним курсивом наше. – А. В.] [15, с. 64].

Отже, дистрес (*distress*), що спершу використовували як синонім суму / печалі (*sadness*) у роботах К. Ізарда, набув нового значення у лінгвістичних розвідках А. Вежбицької, яка порівняла прототипні сценарії ЕК DISTRESS та ЕК SADNESS. Підхід, який запропонувала вчена, дає змогу зробити висновок, що природа дистресу активна й вольова (*X wants/doesn't want to do*), причинність закладена в мисленнєвих процесах (*X thinks/knows*), а сам емоційний стан може бути неспостережуваним

(*X felt*), тобто переживається на психофізіологічному рівні. Такий результат дає поштовх до нових розвідок емоційної концептосфери.

Емоції можуть бути представлені у вигляді причинно-наслідкового ланцюжка, реалізація якого називається емотивно-подійним сценарієм і включає три події: 1) подія, що викликала емоцію; 2) власне емоція; 3) реакція. Сценарій може розгортатись: 1) повністю: *подія-емоція-реакція*; 2) частково: *подія-емоція*, *емоція-реакція*, *емоція*. Метод когнітивного аналізу дав змогу Л. В. Мальцевій реконструювати емотивно-подійний концепт «горе, беда, несчастье» в російській мові та довести складність ментального утворення концепту, структура якого включає подійний, оцінний, емотивний компоненти. В основі сценарійного складника лежить схема ситуації, яка включає уявлення про дійсність, її оцінку суб'єктом і стан душі суб'єкта, каузованого цією оцінкою. У подійному сценарії на перший план виходить значення лексеми горе як події, обставини, яка викликає глибоке душевне страждання, нещастя, біду. Емотивний сценарій переживання горя містить інформацію про причини горя (прототипна причина – втрата), виникнення горя (момент, коли суб'єкт дізнається про подію і оцінює її як гірку/болісну), переживання горя (горе представляється не статичною емоцією, а процесом, однак не має градації за інтенсивністю та глибиною), безпосередня реакція (неконтрольованість і всеосяжність, велика трата сил як наслідок), тривалий вплив на людину (має негативний вплив на організм), способи подолання гірких почуттів (уживання спиртних напоїв, утішання). Унаслідок **лексикографічної** інтерпретації емотивно-подійної лексики встановлено, що в конструкціях із лексемою горе вказано на емоційний стан суб'єкта, а також на причину [4, с. 9, 11–12]. Отже, дослідження концептуалізації компонента дистреса – горя визначають горе як емотивно-подійне явище, сценарій якого розгортається за схемою *причина–виникнення–переживання–реакція–вплив–подолання*.

Вербалізація емоцій варіюється згідно з культурними кодами, закладеними у свідомості носіїв мови. У **лінгвокультурному** аспекті дослідженню семантичного компонента «подолання горя», що є ознакою концепту ГОРЕ, присвятила увагу О. В. Дьяконова, яка визначила способи регуляції горя в українській і німецькій лінгвокультурах. Так, етап «подолання горя» в емоційному сценарії розгортається за двома напрямками: деструктивним (смерть, самогубство) та конструктивним (слухання співу – українська лінгвокультура, молитва – німецька лінгвокультура, допомога іншим, звернення до природи, превентивні стратегії – дві лінгвокультури) [1, с. 46]. О. В. Трофимова зазначає, що деякі концепти, що репрезентують негативні емоції в англійській та українській мовах, об'єднуються в групи концептів базового концепту. Так, науковець довела, що фразеологічна репрезентація концептосфери негативних емоцій в англійській мові включає вісім груп концептів, серед яких три становлять її ядро: ANGER, SADNESS, FEAR. Концепт DISTRESS входить у групу базового концепту SADNESS разом із концептами UNHAPPINESS, SUFFERING, MISERY, SORROW, DEPRESSION [5, с. 585].

Отже, у лінгвістичних працях дистрес розглядають, з одного боку, як емоційний концепт, відособлений від інших за виокремленими ознаками (А. Вежбицька), з іншого – як похідний концепт. Оскільки дистрес був віднесений у групу концептів базового концепту в роботі, де брали до уваги лише фразеологічний рівень мови, що презентує концептосферу негативних емоцій, охоплення засобів об'єктивації негативних емоцій за допомогою інших систем мови провокує науковий інтерес.

Метафоричний підхід дає можливість установити образно-ціннісні характеристики концепту завдяки положенням теорії концептуальної метафори, яку розробили Дж. Лакофф, М. Джонсон та З. Ковечеш, котрі обґрунтували валідність і важливість дослідження такого абстрактного явища, як емоційний концепт. Дж. Лакофф стверджує, що ЕК має досить чіткі підстави для фізичного вираження, надзвичайно складну концептуальну структуру й, відповідно, дослідження можуть мати цікаві та нестандартні результати [13, с. 380]. Наприклад, Барбара Левандовська (В. Lewandowska) пояснює, що просторове поняття «*downness*» указує на зв'язок дистресу з фізичним вираженням. Асоціації емоції з поняттям «низ» пов'язані з фізичними рухами тіла людини в емоційному стані горя-страждання – *look down* (подивитись униз), *the corners of our mouths turn down* (кутики губ опускаються), *our bodies seem to move earthwards* (тіло ніби до землі притягує) [8]. Таке фізичне вираження відображене в метафорах, якими насичене мовлення людини в стані дистресу.

Дослідженню метафоричної концептуалізації дистресу на матеріалі релігійних текстів івриту присвятив Ф. Кінг, який спирався на методику когнітивної лінгвістики. Науковець дослідив на основі текстів Псалмів, книги Плач Єремії, гімнів Кумрану концептуальні метафори на позначення дистресу, які співвідносяться з п'ятьма основними образними схемами й вихідними концептами /

доменами *VERTICALITY, CONSTRAINT, FORCE, VISION (DARKNESS), TASTE*. Зокрема, науковець указує на те, що концептуальна метафора *BEING IN DISTRESS IS BEING DOWN* із домену *VERTICALITY* глибше та повніше відображає стан дистресу саме в англійській мові, а не в мові івриті [12, с. 17, 21]. Звертаючись до релігійних джерел, Л. С. Тімайєр (Lena-Sofia Tiemeier) досліджує жалібні пісні (*laments*) та молитви покаяння (*penitential prayers*) як засоби вираження дистресу [9, с. 105]. К. П. Джименез (Carlos Patrick Jimenez) звертається до метафоричного вираження дистресу Йова у Біблії (Книга Йова), який концептуалізує своє страждання (*suffering*) в організованих актах жорстокості від імені Бога, наприклад, *LIFE IN DISTRESS IS A WAR ZONE* [9, с. 54].

Отже, *EK DISTRESS* містить образно-ціннісний компонент, завдяки якому концепт має широкий спектр метафоричного вираження емоційного стану горя-страждання. Застосування теорії концептуальної метафори до вивчення *EK DISTRESS* в англомовному медіа-дискурсі дасть змогу простежити образи, якими оперують автори медіа-текстів під час передачі інформації про дистрес та їхні інтенції.

Аналіз дистресу в межах *дискурсивного підходу* передбачає врахування соціальних, мовних та лінгвокогнітивних характеристик емоції, яка реалізується в дискурсі. Кірмаєр (Kirmayer) та Янг (Young), які досліджували медичну комунікацію та вплив на інтеракцію лікар–пацієнт таких соціальних факторів, як освіта, етнічна належність, соціальний статус, зробили висновок, що лінгвістичні засоби вираження дистресу пацієнтами заковдані в культурних моделях, які детермінують добір лексики для опису емоційного стану. Так, іранці говорять про горе (*grief*) ідіоматичним виразом «*heart distress*», оскільки у їхній свідомості культурно закладений зв'язок горя з серцем [14, с. 100]. Метод дискурс-аналізу успішно застосовується у медичному дискурсі для розв'язання практичних завдань у сфері ментального здоров'я. Так, Юджин Георгаца (Eugenie Georgaca) стверджує, що результати дискурсивного аналізу вплинули на уявлення про концептуалізацію дистресу та способи його подолання, а саме змінили фокус уваги з психологічних на міжособистісні та соціокультурні процеси, які локалізують досвід, розуміння та боротьбу з дистресом не в тілесних і розумових межах, а в комунікативних процесах та різних типах культурних дискурсів [11, с. 6]. Отже, дистрес став об'єктом дискурсивних практик, а результати виводять уявлення про процес виникнення, протікання та виходу з емоційного стану на лінгвістичний та соціокультурний рівень.

Функціонування дистресу в медіа-дискурсі зумовлене потребою автора апелювати до психоемоційної сфери читача та водночас потребою читача виражати свій емоційний стан у вебкоментарях. Так, зарубіжні вчені, які працюють у галузі комунікації та інформатики (J. R. Brubaker, F. Kivran-Swaine, L. Taber, G. R. Hayes), здійснили лінгвістичний аналіз коментарів соціальної мережі *MySpace*, у яких користувачі виражають дистрес після втрати близької людини. Доведено, що мовлення користувачів у стані дистресу відрізняється від мовлення тих, хто вийшов із нього, а саме вживанням першої особи однини, минулого часу дієслів, численних прислівників, прийменників, сполучників і заперечення. Результати мають практичне застосування, адже велика кількість коментарів із характерним для дистресу лексичним та синтаксичним наповненням засвідчує тривале перебування користувача в деструктивному емоційному стані (*prolonged distress*) і потребу в медичній допомозі [10]. Отже, вихід дослідження дистресу на дискурсивний рівень та застосування нових інформаційних технологій виявляє прагнення науковців за допомогою мови з'ясувати чинники формування і значення емоцій для комунікації та обґрунтувати їх прикладний характер. Водночас сучасний дискурсивний підхід, який поєднує аналіз форми та змісту, надасть унікальну можливість визначити місце та функції дистресу в інфосфері (термін – Т. Г. Добросклонська), де медіа-тексти наділені властивостями відображати потік подій, організовувати / структурувати інформацію за допомогою концептуальних моделей, формувати систему оцінок та суспільну думку [2, с. 182–183].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Огляд наукових робіт зарубіжних і вітчизняних лінгвістів продемонстрував багатовекторність дослідження дистресу (*distress*). Пріоритет поєднання підходів дасть змогу всебічно дослідити емоційне явище. Моделювання прототипної / стереотипної ситуації відобразить причини виникнення дистресу, суб'єкт емоційного стану, його відчуття, фізіологічний вияв емоції, реакцію на дистрес та наслідки переживання. Метафоричні й метонімічні номінації концепту *DISTRESS* відобразять представлений образами у свідомості людини дистрес, а виокремлені комунікативні стратегії і тактики виявлять способи реалізації концепту та сугестивний вплив на аудиторію за посередництвом медіа. Пріоритетним вважаємо вивчення мовної репрезентації дистресу в англомовному медіа-дискурсі в когнітивно-комунікативному аспекті.

Джерела та література

1. Дьяконова О. В. Концептуалізація горя в німецькій та українській романтичній ліриці: регулятивний аспект / О. В. Дьяконова // *Studia Linguistica*: Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2012. – Вип. 6. – С. 42–47.
2. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов (опыт исследования современной английской медиаречи) / Т. Г. Добросклонская. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 288 с.
3. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард. – СПб. : Питер, 2002. – 464 с.
4. Мальцева Л. В. Эмотивно-событийный концепт «горе, беда, несчастье» в русской языковой картине мира : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Мальцева Людмила Валерьевна. – Новосибирск, 2009. – 23 с.
5. Трофимова Е. В. Фразеологическая репрезентация концептосферы отрицательных эмоций в английском и украинском языках / Е. В. Трофимова // *Лингвистика XXI века* (к 65-летию юбилею проф. В. А. Масловой). – 2-е изд. – М. : ФЛИНТА, 2014. – С. 581–588.
6. Трушкова Л. О. Лингвокогнитивное моделирование прототипической ситуации эмоционального состояния SADNESS / Л. О. Трушкова // *Вестн. Иркут. гос. лингвист. ун-та.* – Иркутск : [б. и.], 2011. – Вып. 3. – Т. 3. – С. 111–116.
7. Шаховский В. И. Что такое лингвистика эмоций [Электронный ресурс] / В. И. Шаховский // Волгоград. гос. пед. ун-т. – Режим доступа : http://tverlingua.ru/archive/012/shakhovsky_03_12.htm
8. Belinda M. The Language of Emotion in English and Portuguese: a Corpora-Based Approach. Chapter 4 The Lexical Expression of Emotion [Electronic resource] / Maia Belinda. – Mode of access : <http://web.letras.up.pt/bhsmaia/belinda/pubs/thesis.htm>
9. Bier M. Spiritual Complaint: The Theology and Practice of Lament / M. Bier, T. Bulkeley. – Cambridge, UK : James Clarke&Co, 2014. – 229 p.
10. Brubaker J. R. Grief-Stricken in a Crowd: The Language of Bereavement and Distress in Social Media / Jed R. Brubaker, Funda Kivran-Swaine, Lee Taber, and Gillian R. Hayes. – School of Information and Computer Sciences University of California, Irvine, CA, USA, 2011. – 8 p.
11. Georgaca E. Discourse analytic research on mental distress: A critical overview / Eugenie Georgaca // *Journal of Mental Health.* – Informa UK, Ltd., Early Online, 2012. P. 1–11.
12. King Philip. Metaphor and Methodology for Cross-Cultural Investigation of Hebrew Emotions / Philip King // *Journal of Translation.* – 2012. – Vol. 8, № 1. – P. 9–24.
13. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind / George Lakoff // The University of Chicago Press. – 1990. – April 15. – 631 p.
14. Simpson J. The Routledge Handbook of Applied Linguistics / ed. by James Simpson, Milton Park. – Abingdon ; New York : Routledge, 2011. – 725 p.
15. Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals / Anna Wierzbicka. – Cambridge : University Press, 1999. – 349 p.

Вербицкая Анна. Лингвистические аспекты исследования дистресса. В статье систематизированы основные подходы к исследованию дистресса в лингвистических работах зарубежных и украинских ученых. Подведены итоги исследований дистресса с позиции когнитивной семантики, когнитивной психологии, когнитивной лингвистики, лексикографии, лингвокультурологии, дискурсологии. Представлены результаты применения сценарийного подхода к анализу эмоционального концепта *DISTRESS*. Выделены признаки, по которым дистресс качественно отличается от других эмоций: его активная и волевая природа, связь мыслительных процессов и причины возникновения эмоции. Осмыслены взгляды лингвистов на базовый или производный характер дистресса. Установлено наличие образно-ценностных характеристик концепта *DISTRESS*, а также результаты проведения анализа концептуальной метафоры на основе религиозных текстов. Эмоция исследовалась на материале русскоязычных, украиноязычных, англоязычных, немецкоязычных источников и языка иврита. Выявлены типы дискурсов, в которых реализуются лингвокогнитивные характеристики дистресса, а именно медицинский, религиозный, медиа-дискурс. Обоснован когнитивно-коммуникативный подход для анализа эмоции горя-страдания (дистресса) в англоязычном медиа-дискурсе.

Ключевые слова: дистресс / *distress*, эмоция, когниция, сценарийный подход, дискурсивный подход, метафорический подход.

Verbytska Anna. Linguistic Aspects to the Study of Distress. In the paper the approaches to the study of distress in the linguistic heritage of Ukrainian and foreign scientists have been systematized. The results of studies of distress are shown from the standpoint of Cognitive Semantics, Cognitive Psychology, Cognitive Linguistics, Lexicography, Cultural Linguistics, and Discourse Analysis. Linguistic mode of study is revealed in the application of scenarios technique to the analysis of the emotional concept *DISTRESS*. Author determined the distinctive features of distress: its active and strong-willed nature, relation between thinking processes and causes of distress emergence. The views of linguists at the base or derivative nature of distress are characterized in the paper. The presence of figurative

and value characteristics of the concept *DISTRESS*, as well as the results of the analysis of conceptual metaphor based on religious texts is ascertained. Linguistic studies of the emotion concerned Russian, Ukrainian, English, German and Hebrew sources. Cognitive characteristics of distress are implemented in such types of discourse as medical, religious, media discourse. The validity of applying cognitive-communicative approach to analysis of the distress in English media discourse is stated.

Key words: distress, emotion, cognition, scenarios / scripts technique, discourse-based approach, conceptual metaphor approach.

Стаття надійшла до редколегії
21.01.2015 р.

УДК 811.11

Ірина Волощук
Галина Усик

Актуалізація іллокутивних актів у текстах англомовних політичних промов

У статті проаналізовано мовленнєві акти як одиниці мовної діяльності, їх основні елементи, зокрема, іллокутивні сили, що являють собою основний комунікативний ефект будь-якого мовленнєвого акту та мету, з якою цей мовленнєвий акт вживається. Зосереджено увагу на мовних засобах актуалізації іллокутивних сил у текстах політичних промов із комунікативно-прагматичного погляду. Також проаналізовано мовленнєві акти як іллокутивні типи висловлювань, які відображають характер прагматичного компонента, тобто прагматичні речення. На основі такого підходу проаналізовано типологію прагматичних речень з урахуванням не тільки іллокутивної мети, а й способу її досягнення. Увагу зосереджено на базовому параметрі класифікації Дж. Серля – комунікативному намірі та іллокутивній силі висловлювання адресанта. Лінгвістична репрезентація іллокутивних актів представлена іллокутивними індикаторами або прийомами, а саме лексичними та граматичними засобами. Лексичні засоби представлені перформативними висловлюваннями, серед яких: асертиви (репрезентативи); комісиви, експресиви, та граматичними засобами, а саме функціональними типами речень, порядком слів у реченні й перформативними дієсловами, їх станом, способом та модальністю.

Ключові слова: мовленнєві акти, іллокутивні сили, прагматичні речення, типи висловлювань, іллокутивна мета, політична промова.

Постановка наукової проблеми та її значення. Традиційний підхід теорії висловлювань ґрунтується на мовних значеннях та їх зв'язку як з ментальними процесами, так і процесами концептуалізації і категоризації результатів людського досвіду. З погляду прагматики центром уваги є живе мовлення у процесі комунікації, зокрема, функціонування модусів висловлювання.

Однією з найважливіших проблем лінгвістичної прагматики є класифікація мовленнєвих актів, які можна визначити як мінімальну одиницю мовної діяльності, висловлену адресантом і осмислену реципієнтом. За Дж. Остіном та Дж. Серлем, мовленнєвий акт являє собою вираження наказу, прохання, обіцянки, поздоровлення, вибачення тощо. Зазначені вчені акцентували, що теорія мовленнєвих актів розкриває як реципієнт розпізнає комунікативну інтенцію адресанта. Зазначимо, що у практиці мовної взаємодії функціонально спрямованими елементами мовленнєвого акту виступають: **локація** – форма, в якій особа може втілити власний іллокутивний намір, як прямий, так і непрямий мовленнєвий акт, **іллокуція** – основна сила будь-якого мовленнєвого акту та мета, з якою цей мовленнєвий акт відбувається, **перлокуція** – результат, який особа прагне отримати, застосовуючи мовленнєвий акт, **перформація** – спосіб досягнення адресантом певного комунікативного наміру і дослідження тих мовних засобів, які при цьому використовуються.

Зазначені елементи мовленнєвого акту взаємопов'язані, тому виділення тих чи інших компонентів мовленнєвого акту суто умовне. Такий умовний поділ на семантичні компоненти висловлювання потрібний для дослідження структури та механізму дії актів мовлення, а також повного усвідомлення умов і стратегій адекватного застосування тієї чи тієї мовної дії.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Теорія мовленнєвих актів розглядалась як: розділ семіотики і логіки (Ч. Морріс, Р. Кнапп), розділ філософії мови (оксфордська школа, Дж. Остін і Дж. Серль),